

DET SVÆRE VED INDRØMMELSER

Analyser af rejsemålsbeskrivelser af U.S. Virgin Islands og deres
rolle i den kollektive erindring i Danmark

Af:
Ida Bruhn Bull, etnologi

ABSTRACT: I 2017 vil det være 100 år siden, Danmark solgte St. Thomas, St. Croix og St. John til USA. Denne artikel undersøger de diskursive forhold, der er med til at forme narrativet for den kollektive erindring om Danmarks rolle i kolonitiden fra omkring 1600-til 1900-tallet. Artiklen tager udgangspunkt i diskursive analyser af rejsemålsbeskrivelser hos Stjernegaard Rejser. Hovedpointen i undersøgelsen er, at der eksisterer et særligt narrativ i den kollektive erindring i Danmark, hvor Danmarks koloniale fortid langt oftere glemmes i erindringsprocessen, da det er udfordrende at skulle konfronteres med fortiden og svært, måske endda skamfuldt, at anerkende Danmarks koloniale arv.

Nøgleord: Rejsemålsbeskrivelser, U.S. Virgin Islands, Kollektiv Erindring, Kolonial arv, Vestindien, Dansk Vestindien, Stjernegaard Rejser.

Indledning

I det forgange forår har jeg beskæftiget mig med forskellige omstændigheder omkring den danske kolonitid i Caribien, mere konkret de danske kolonier på de nuværende Amerikanske Jomfruøer. Efter både at have læst om de historiske hændelser og analyseret nutidige hjemmesider hos fire rejsebureauer er det min tese at udvalgte historiske episoder tilhørende plantagetiden på St. Thomas, St. Croix og St. John ikke

får lov at indgå i danskernes erindring på lige fod med andre historiske hændelser, der er med til at underbygge danskernes positive selvforståelse. I denne artikel vil jeg, ved hjælp af en diskursiv vinkel, vise hvorledes den kollektive erindring i Danmark former diskursen omkring vores rolle i kolonitiden og samtidig lægger et særligt narrativ ned over erindringen om De Dansk Vestindiske Øer i det caribiske øhav. Som baggrund for analysen har jeg benyttet mig af John Gillis' brug af begrebet erindring i hans tekst fra 1994 "*Memory and Identity: The History of a Relationship*" (Gillis 1994: 3). Heri formes erindringen af en form for kollektiv hukommelse i et samfund og samhørighed over tid. Hvad der erindres i det pågældende samfund afhænger af, hvilke minder, højtider, historiske periode etc., der er med til at underbygge forståelsen af den eksisterende nationalidentitet. Det vil sige, at den kollektive erindring udgøres af historier, der giver mening at fortælle i den pågældende samtid; en kultur bindes sammen ved at have en fælles erindring (kollektiv erindring), men også netop ved en udvælgelse af, hvad der skal eller bør erindres (implicit, hvad der går i glemslen) (Gillis 1994: 7-8). Ved at benytte særlige narrativer i den kollektive erindringsproces, kan der eksempelvis skabes en bevidst eller ubevidst distance til en fortid, man ikke ønsker at erindre. For de fleste af os mennesker er der særlige situationer i ens liv, man ønsker forsvinder i fortidens tåger. På samme måde kan et samfund ønske at skabe en distance til fortiden, hvis ikke den støtter op den nationalidentitet, der ønskes vedligeholdt (Gillis 1994: 8). I denne undersøgelse vil jeg gennemgå rejsebeskrivelser hos Stjernegaard Rejser, for at finde frem til, hvilket narrativ, der kommer til udtryk i erindringen om Danmarks fortidige kolonier i Caribien; de nuværende U.S. Virgin Islands. Når jeg har valgt at benytte mig af rejsemålsbeskrivelser fra Stjernegaard Rejser er det vigtigt at pointere at det til dels er, fordi de er lettilgængelige på internettet til dels, fordi der er megen tekst at analysere. Jeg selv googler altid destinationer hos bureauerne, inden jeg overvejer at læse rejseguides eller at tage et kig på andre turisternes anmeldelser. Jeg kan forstille mig, at en stor del af Danmarks befolkning udfører lignende søgninger på rejsedestinationer, og derfor er hjemmesiderne vigtige elementer i en formidling og vedligeholdelse af narrativet i den kollektive erindring og glemsel i Danmark.

For enkeltheds skyld vil jeg her pointere, at jeg på grund af sammenhængen benytter mig af det koloniale navn, De Dansk Vestindiske Øer, i direkte sammenhæng med selve analysen af rejsemålsbeskrivelser, men derudover vil kalde øerne U.S. Virgin Islands.

Det første, der møder en på hjemmesiden (<https://www.stjernegaard-rejser.dk/>) er nogle dejlige, friske farver. I venstre, øverste hjørne skal man aktivt ind og vælge et land, for så at kunne blive dirigeret videre til forskellige rejsetyper til det pågældende land. Allerede her er narrativet for den danske, kollektive erindring tydelig. På trods af, at de tre øer blev købt af USA i 1917, står det hos Stjernegaard Rejser anført som individuelt land og med et navn, der bakker op om den danske nationalidentitet og postkoloniale melankoli (Her skal det selvfølgelig også lige nævnes at det samme er tilfældet for andre lande, der indgår som territorie eller andet under USA). Det kaldes stadigvæk Dansk Vestindien. Når man så klikker på knappen føres man ind på hjemmesider med beskrivelser af 'Dansk Vestindien'.

The screenshot shows the website's header with the title 'Dansk Vestindien' and a navigation menu. The main content area features a section titled 'Rejser til De Vestindiske Øer' with several paragraphs of text. To the right, there is a sidebar with a blue star icon and the heading 'Rutefly og direkte fly', followed by text about flight options from Denmark to the West Indies. Below that, there is a dark blue box with the heading 'Gratis foredrag om Vestindien' and a list of dates and times for free lectures.

Dansk Vestindien

Rejser til Dansk Vestindien Om Dansk Vestindien + Hoteller Udflygter + Rejseledere Udtalelser fra kunder Vejret Praktisk info + Forespørgsel

Rejser til De Vestindiske Øer

Der findes ikke noget sted uden for landets grænser, hvor der er så meget dansk historie samlet på ét sted som i det tidligere Dansk Vestindien/De Vestindiske Øer, som i dag hedder Jomfruøerne, eller US Virgin Islands, og er et amerikansk territorium.

De tre paradisiske øer, St. Croix, St. Thomas og St. John har ikke altid været det paradys, som vi kender i dag. Øerne bærer vidnesbyrd om en periode i historien, hvor Danmark agerede kolonimagt og slaveejere - et faktum, som vi naturligvis ikke er stolte af i dag. Danmark forbød dog som det første land i Europa slavehandel i 1792, og i 1848 erklærede generalguvernør Peter von Scholten slaveriet for ophørt i det daværende Dansk Vestindien. Danmark solgte øerne til USA i 1917, og der er ingen tvivl om, at vi som danskere i dag er yderst velkomne i det gamle Dansk Vestindien.

Besøg de skønne Jomfruøer og bliv klogere på historien. De idylliske byer Christiansted og Frederiksted på St. Croix og Charlotte Amalie på St. Thomas har alle sammen interessante forter og andre bygningsværker fra danskernes tid på øerne, og de danske gadeskilte ser hyggelige ud i det eksotiske miljø.

Ud over at blive klogere på historien i det tidligere Dansk Vestindien kan man som besøgende i dag også opleve nogle af de bedste strande i verden. Jomfruøerne er derfor den oplagte destination, hvis man ønsker at kombinere historiske oplevelser med badeferie i et af de mest behagelige klimaer i verden.

Stjernegaard Rejser er eksperter i Dansk Vestindien / De Dansk Vestindiske Øer. Vi har arrangeret rejser til øerne i cirka 20 år, og vores danske rejseledere har boet fast på De Dansk Vestindiske Øer med deres familier i mange år. Ingen kender øerne og historien bedre end dem, og det vil du få stor glæde af, når du rejser med Stjernegaard Rejser.

Bliv inspireret af nedenstående rejseforslag eller kontakt os for at få sammensat en rejse, der passer præcist til dine ønsker.

Hvorfor vælge Stjernegaard Rejser til Dansk Vestindien? Se de 12 gode grunde her.

Rutefly og direkte fly

Fra november til april bruger vi bl.a. Norwegian, som flyver direkte fra Danmark til Dansk Vestindien.

Hele året bruger vi bl.a. British Airways, med stor fleksibilitet mht. afrejsedato og antal dage. Mulighed for ekstra dage i Miami eller New York på vejen.

Gratis foredrag om Vestindien

27. april kl. 18.00 - 19.30 (Udsolgt)
03. maj kl. 18.00 - 19.30 (Udsolgt)
22. maj kl. 16.00 - 17.00 (Aarhus)

Billede 1: Stjernegaard Rejser - Dansk Vestindien, <https://www.stjernegaard-rejser.dk/dansk-vestindien/>, besøgt 13.09.16, kl. 11:25

Ovenstående billede er taget fra Stjernegaard Rejsers side om destinationen 'Dansk Vestindien'. Stjernegaard Rejser forklarer til en begyndelse, at det tidligere Dansk Vestindien i dag hedder Jomfruøerne eller U.S. Virgin Islands. Dog benytter de sig af øernes tidligere navn gennem næsten samtlige sider omhandlende U.S. Virgin Islands. Betegnelsen *Dansk Vestindien / De Dansk Vestindiske Øer* bliver hos Stjernegaard

Rejser brugt 38 gange, hvorimod navnene *Jomfruøerne* og det officielle *US Virgin Islands* blev brugt fire gange. Desuden bliver Dansk Vestindien sidestillet med *paradisiske øer, det tabte paradys, caribisk stemning, tre skønne perler* og som et *vidunderligt sted at holde ferie med masser af historie og et af de mest behagelige klimaer*. Også her bliver øerne gjort til et paradys og et drømmeagtigt eventyr. En rejse dertil vil dog være en kombination mellem *eventyret, badeferien* og så meget *dansk historie*. Endnu en gang bliver koblingen mellem paradiset (det tabte) og drømmen om den danske kultur og historie, der til stadighed kommer til udtryk på øerne, skabt. Der er nemlig en *spændende dansk kolonihistorie* på øerne. Det er i sig selv meget positive ord at bruge om Dansk Vestindien og selv koloniseringen trækkes frem som en spændende oplevelse, der kan gøre ferien perfekt (<https://www.stjernegaard-rejser.dk/dansk-vestindien/>).

Yderligere proklamerer Stjernegaard Rejser i ovenstående billede, at de er eksperter i Dansk Vestindien og i øernes historie. Allerede her er der dog en umiddelbar modsætning, da de påpeger, at Danmark forbød slavehandel som det første land i 1792. Det er dog en forkert antagelse, da forhandlingerne tog deres begyndelse i 1792, men faktisk først trådte i kraft i 1803 (Boyer 2010: 35ff; <http://www.virgin-islands-history.org/dansk-forbud-mod-slavehandel-over-atlanten-i-1792/>).

Stjernegaard Rejser benytter sig af vendinger og billedsprog, der ofte går igen på selve hjemmesiden, men som også findes i artikler og på andre rejsebureauers hjemmesider. Både brugen af ord som markering, salg og måden at bagatellisere definitionen af ordet koloni på er alle med til at sætte en særlig diskurs for narrativet i den kollektive erindring i Danmark. Kløften mellem den nutidige danskers selvforståelse og datidens faktiske hændelser skabes her ved en kollektiv glemselsproces og en distancering mellem nutidige og datidige danskere. Medier citerer hinanden og kan på denne måde holde liv i cirkulationen af u hensigtsmæssige vendinger og sprogbrug.

Dansk Vestindien / De Dansk Vestindiske Øer

Stjernegaard Rejser benytter sig mestendels af det koloniale navn for U.S. Virgin Islands. Men det er ikke blot dette rejsebureau, der benytter sig af den betegnelse. Selv i Finansloven 2016 er det blevet vedtaget at Regeringen, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti vil afsætte "1,5 mio. kr. i 2016-2017 årligt til markering af de danske vestindiske øer" (uredigeret) (<https://www.fm.dk/publikationer/2015/aftaler-om-finansloven-for-2016>, s. 24). Selv en så kort sætning er med til at underbygge det, som Kirsten Thisted kalder "[...] fortællinger [der] er bedre end andre til at give mening, ikke til historien, men til nutiden." (Thisted 2008: 34)

For det første benyttes den forcerede label 'de danske vestindiske øer'. Betydningen af at opretholde og benytte dette navn på øerne hænger sammen med en erindringskultur, hvor man bevidst eller ubevidst ønsker at bibeholde en relation til øerne. I stedet for at anerkende, at øerne i dag er amerikansk territorium ved at kalde dem U.S. Virgin Islands, og faktisk intet har at gøre med Danmark i nutiden, lægges der vægt på at henvise til den historiske relation til øerne, hvor Danmark havde ejerskab over dem. På samme tid indikerer sætningen også, at beløbet skal finansiere en markering af, at øerne dengang var danske, ikke at pengene bør bruges på at markere salget af øerne. Der kan derfor argumenteres for at denne relation henviser til en stolt nation, der vil beholde forbindelsen til historien, og dermed Dansk storhedstid, men samtidig indeholder en postkolonial melankoli, som Thisted kalder det. Ordet 'markering' bruges i stedet for 'jubilæum' eller 'fejring'; narrativet er altså passende neutralt, da ingen vil ønske at fejre en fortid som kolonimagt.

For det andet underbygges denne postkoloniale melankoli af substantivet 'markering', der selvklart henviser til en markering af 100.-året for salget i det kommende år 2017. Mens brugen af ordet er et forsøg på at holde 'jubilæet' så neutralt som overhovedet muligt, er det en smule fejlslået i forbindelse med navnet 'de danske vestindiske øer'. Sammen giver det en betydning, der tilsyneladende kan forstås som, at der sættes penge af til endnu en gang at lade Danmark markere sig som kolonimagt; ikke som en nation, der anerkender dens fortidige rolle som værende samme. Sprogbrugen er derved ikke så

neutralt, som det var hensigten i første omgang. Derved opstår altså en blanding af skam over fortidens hændelser og en form for national stolthed over ekspansionstrangen (Thisted 2008: 12).

Det sammen narrativ for den kollektive erindring i Danmark kan findes i både bogudgivelser, avisartikler samt politiske udtalelser. Det er alment kendt at 100.-året for salget af øerne i 1917 har medført, at både kulturhistoriske og politiske enheder ønsker at markere denne årsdag. I medierne kaldes det typisk en 'markering af salget' (<http://www.pulje.dk/vestindien>; <https://www.kk.dk/indhold/kultur-og-fritidsudvalgets-modemateriale/25082016/edoc-agenda/81ab5025-b232-4a68-9935-b2d47def12f8/745fded6-09c5-444f-af0d-e7f963687a9b>; <http://nyheder.tv2.dk/2015-11-20-df-faar-millioner-til-markering-af-vestindiske-oer-maerkvaerdigt>). Der lægges ikke op til et jubilæum for 100.-året, ej heller bør det fejres eller være en festlig markering. Diskursen er her, at det er selve salget af øerne, der bør markeres; altså en pointering af, at det nu er 100 år siden, Danmark gjorde op med sin historie som kolonimagt. Derved lægges der vægt på et omdrejningspunkt, hvor Danmark kommer til at fremstå som en human nation, der på en måde frigjorde øerne og deres beboere fra historiens lænker. Yderligere er ordet 'salg' mærkværdigt kønsløst og et ord, der, i moderne sammenhænge, bruges i handlen med fysiske og non-humane genstande. Ifølge Den Danske Ordbog er betydningen af ordet 'salg' således: "*udbud og overdragelse af en vare eller tjenesteydelse til nogen mod betaling eller mod en anden ydelse*" (<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=salg>). Så øerne og deres beboere fremstår stadig her, som en kønsløs ejendom, en vare, som uden videre kunne forhandles videre, da de ikke længere var profitable for Danmark. Men det hænger endnu engang sammen med det moderne narrativ i den kollektive erindring af øerne og deres befolkning.

Markeringen af 100.-året for salget af kolonien til USA i 1917 bliver også kommenteret på Stjernegaard Rejser. I både Finansloven 2016 og de eksempler på medier, som jeg tidligere har henvist til er der blevet tænkt over, at det ikke er en overgang, der til næste år skal fejres med fest, farver, sjov og ballade. Afsenderne har tænkt over, hvilke neutrale ord, der bør bruges i omtalen af det lettere følsomme tema, at skulle gøre noget særligt ud af 100.-året for salget af en koloni. Siden hos Stjernegaard er ladet med en helt anden tone (<https://www.stjernegaard-rejser.dk/dansk-vestindien/om-dansk->

[vestindien/100-aars-jubilaem-for-overdragelse-af-dansk-vestindien-til-usa/](#)). Her fremsættes 100.-året for salget som et jubilæum, der bør fejres med festivitas. Desuden kaldes salget i 1917 for en 'overdragelse' i stedet for 'salget'. Betydningen af ordet 'overdrage' er i Den Danske Ordbog at "*give nogen noget, ofte på en højtidelig, officiel eller juridisk gyldig måde, fx en ejendom, en rettighed eller et ansvar for noget*" (<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=overdrage>). Endnu engang associeres øerne med en form for retsmæssig ejendom, som Danmark havde gyldigt ansvar over, og som nationen uden videre retsmæssigt kunne sælge videre eller overdrage til anden side. På denne side hos Stjernegaard Rejser sidestilles altså 100.-året for overdragelsen af øerne som ejendom med en mulighed for at fejre jubilæet med fest og farver. Det er ikke en neutral markering eller fremhævelse af fortidens hændelser, men en form for glædeligt tilbageblik. Tilsyneladende er narrativet for diskursen også her en postkolonial melankoli, netop fordi der ses tilbage på omstændighederne med en opstemthed eller i hvert fald ønsket om at fejre begivenhederne i 1917.

Kolonien som bagatel

Dog er det ikke den eneste omtale, kolonitiden får hos Stjernegaard Rejser. Koloniseringen og dens levn på øerne bliver også beskrevet som *vidnesbyrd om en periode i historien, hvor Danmark agerede kolonimagt og slaveejere, samt øerne har ikke altid været så paradisiske, som vi kender i dag*. Så tiden under koloniseringen bliver vendt og der bliver taget stilling til det. Stjernegaard Rejser skriver efterfølgende også, at det er *et faktum, vi naturligvis ikke er stolte af i dag*. Så man får en fornemmelse af, at kolonitiden bliver anerkendt for det, den var, men alligevel er det ikke så negativt og skamfuldt, som det kunne have været. Eksempelvis bruges verbet *agerer*, der typisk betegner et individ, der spiller en anden. I Den Danske Ordbog på nettet defineres verbet som: "*fremføre en rolle (med kroppen); optræde*" eller "*give sig ud for at være; (tilfældigt) optræde som*" (<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=agere>). Derfor kan sætningen komme til at virke som form for afstandstagen, selvom det samtidig er en anerkendelse af perioden. Også brugen af *naturligvis* skaber et modstridende udsagn. I Den Danske Ordbog defineres adverbiet som "*bruges for at udtrykke at noget er selvfølgelig, indlysende eller forståeligt i forhold til hvad man kan forvente*" (<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=naturligvis>). Når det læses på ny, kan det virke

som en pligt, når nu man skal tydeliggøre noget, der burde være indlysende for alle. Ligeledes bliver der altså taget afstand til de mere negative indrømmelser. På den måde bliver der taget afstand til datidens kolonimagt og slaveri på en lidt pligtskyldig måde, som er med til at tilsidesætte rollen som kolonimagt en smule.

Diskursen i medierne kan også være ladet med særlige konnotationer, og kan ligeledes også blive bagatelliserende. Bo Lidegaard skriver i en artikel i Politiken fra 2015, at eksempelvis Grønland ikke skal betragtes som en koloni under dansk styre på lige fod med de vestindiske øer, "*[...] som er de eneste >rigtige< kolonier i betydningen lokale samfund, som var under dansk koloniadministration.*" (Lidegaard 2015). I artiklen stiller han forskellige argumenter op for, hvorfor Grønland ikke skal betragtes som en koloni, og at det er både fejlagtigt og uhensigtsmæssigt at tale om landet på den måde. Han starter med at udtrykke vigtigheden af, at alle sider af vores historie er vigtig at forstå og ikke bør efterlades i glemmebogen, men samtidig mener han ikke at en statslig undskyldning til de styrede nationer kan bidrage med noget godt i deres videre udvikling. Der er ikke nogen logik i at undskylde, da det blot er "*[...] pladderhumanisme med 200 års forsinkelse.*" Derimod er vejen frem at forsøge at forstå hændelserne dengang og finde ud af, hvad der var på spil for de involverede parter. Jeg skal ikke gøre mig til dommer over Bo Lidegaards pointer i artiklen, men vil blot fremhæve nogle inkonsekvente og modsatrettede perspektiver. Eksempelvis er det en svær opgave at sætte sig ind i mentaliteten hos begge, datidige parter, hvis den moderne forståelsesramme er så firkantet sat op. Som han rigtigt nok selv påpeger bruges ordet koloni på mange måder, både i dyreverden, i SFO'en og i historisk forstand. Min undren opstår netop her, når han så videre mener, at der kun eksisterer en rigtig, dansk koloni. I Den Danske Ordbog defineres ordet koloni eksempelvis som et "*større landområde som en stat har erhvervet sig uden for sit eget oprindelige territorium, ofte i en anden verdensdel, og som står i et politisk og økonomisk afhængighedsforhold til denne stat*" (<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=koloni&tab=for>). Uden at have den fulde, politiske indsigt i Danmarks overherredømme, lader det her til at både de Vestindiske Øer, Guldkysten, Trankebar, Serampore, Grønland, Færøerne, Norge og Sverige i en eller anden udstrækning og i en given historisk periode ville kunne kaldes samfund under dansk koloniadministration. Men ved at påstå, at der rent faktisk kun eksisterer en 'rigtig, dansk koloni', kan det på samme tid bagatelliseres, hvor markant en rolle

Danmark faktisk har spillet som kolonimagt i 1600- til 1900-tallet.

Forskellen på dem og os

Gennem alle Stjernegaards rejsetyper og sider er der et tydeligt *vi* i teksten, som refererer til nutidige danskere. I sammenhæng med ovenstående tendens til at koloniseringen anerkendes, er det også dette *vi*, der solgte øerne i 1917. Her er der altså ingen distancering mellem nutidige danskere og dem, der ejede øerne og siden solgte dem. Denne diakrone samhørighed er et klart eksempel på Gillis' definition af ordet erindring. Der er skabt direkte kontakt med fortidens folk og samtidig er det også en kontakt til erindringer, der ikke typisk vil skabes relation til. Dog er det ikke en kontakt til alle aspekter af kolonitiden. Der er en tydelig kløft mellem fortid og nutid, når der skrives om *kolonimagt* og *slaveejere*. Der bliver det til et distanceret Danmark, der henvises til og ikke *os nutidige danskere*.

Der eksisterer dog også *danskerne fra dengang*. Det er dem, der er levn fra, såsom bygningsværker, gaderne med danske navne og interessante forter. Det er ikke de samme danskere, som de nutidige; i så fald ville det tydeliggøres, at det var levn efter *os*.

Denne løse brug af pronominer kan både skabe forvirring, distance og tilhørsforhold. Hos Stjernegaard Rejser er det dog uvist, om skellene mellem pronominerne er gjort bevidst eller ubevidst. Min overbevisning er dog, at det er en ubevidst skelnen, der gør sig gældende, hvorfor det også er et endnu mere interessant og oprigtigt billede af erindringsnarrativets diskurs. Stjernegaard Rejser anerkender Danmarks rolle som kolonimagt og slaveejere. I sammenhæng med disse negativt ladede substantiver refereres der tydeligt til Danmark som nation. Når kulturelle levn nævnes refereres der dog til danskere i samtiden. Her er det altså ikke en nation, der står bag, men altså danskere der har efterladt spændende bygninger, forter og gader med danske navne. Det er klart lettere at identificere sig med disse fortidige danskere, end med en nation. I de tilfælde, hvor der henvises direkte til os nutidige danskere er det under forhold, hvor det tydeligt udtrykkes, at vi var med til at sælge øerne, og dermed med til at afslutte

nationen Danmarks kolonitid. Her er det altså et sammenspil mellem både samhørighed med og distancering til fortiden; både glemsel og erindring.

For lige præcis U.S. Virgin Islands vedkommende fortælles der om et *dem* og *os*, et *vi*, der godt nok er efterkommere af *dem*, men som bliver taget i mod med åbne arme og smil. Denne afstand kan kun opretholdes, så længe der bliver lagt en distance til de grusomheder, vi danskere var med til at igangsætte og holde i live i Dansk Vestindien fra midten af 1600-tallet op til 1917 og salget af øerne. Derfor er det en nødvendighed at narrativets skabelon følges og at det dermed fastholdes, at Danmark dengang og danskere dengang ikke er *os*. Diskursen er således, at læseren bliver tvunget ind i et automatisk tilhørsforhold til de nutidige danskere, som også indeholder det særlige perspektiv, at se på den datidige danske nation som ikke tilhørende *os*.

Distancen minder meget om den samme distancen, der kan udlæses af den oprindelige salgsaftale med USA i 1917 "*Bekendtgørelse om en mellem Danmark og de amerikanske Forenede Stater den 4de August 1916 afsluttet Overenskomst om Overdragelse til de nævnte Stater af de dansk-vestindiske Øer.*" (<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=70181>). Aftalen strækker sig over omtrent 6 normalsider af 2400 anslag og ud af disse handler omkring en side om den danske befolkning på øerne og ud af denne ene side er der dedikeret knap 600 anslag til "*Øernes Indbyggere*" og "*Danske Undersaatter, som bor paa Øerne*". Den danske regering mener tydeligvis ikke, at det er lige så vigtigt at fastholde danske forhold for øernes ikke-danske beboere. De fleste af de andre artikler handler derimod om, i specifikke detaljer, hvordan overdragelsen af regeringsbygninger og andre offentlige bygninger skal foregå, og hvordan den danske regerings eje skal tilbage til Danmark.

Der er altså en slående lighed mellem distancen til den menneskelige ejendom i 1917 og distancen til dette forhold i nutiden; en distance, der underbygger den kollektive erindring om Danmarks kolonitid og kan underbygges med diskursen hos Stjernegaard Rejser.

Narrativet og diskursen

Der kan ikke herske nogen tvivl om, at fortidens hændelser ikke helt kommer til udtryk eller anerkendes til fulde i de fremsatte eksempler ovenstående. Begivenhederne bør

enten markeres på en neutral eller formel facon, medens Stjernegaard Rejser ser frem til en fejring af 100.-året for overdragelsen af øerne. Den komplekse historie for U.S. Virgin Islands bliver enten ikke nævnt eller også bliver den skåret over en kam og i stedet beskrives øerne som et paradys, eksotisk, tropeidyl, en drøm, et eventyr, en opdagelse, vidunderlig og det er de, fordi der er en vidunderlig stemning, meget dansk historie, spændende dansk kolonihistorie, mange fysiske levn fra kolonitiden, spændende dansk indflydelse, sande, danske kulturskatte og det danske flag ses på øen. Få gange i rejsemålsbeskrivelserne bliver der set lidt negativt på paradiset, men det handler om få ord, ja knap hele sætninger.

Der er ikke umiddelbart en direkte sammenhæng mellem de reelle historiske hændelser og behandling af lokalbefolkning og slaver under den danske kolonisering og så den moderne portrættering af dette gennem rejsebureauets beskrivelser og de udvalgte mediers diskurs. Det var nærmere en storhedstid og en paradisisk periode på øerne, set med det danske narrativ. Denne forståelse af den danske tid på øerne som en art paradys kommer sig af den kollektive erindring, der i en forvrængelse af egentlige fakta, indkodes i børn i eksempelvis folkeskolen. Kristian Mouritzen, journalist på Berlingske, skriver endda, efter at have besøgt U.S. Virgin Islands, "*Man har jo et eller andet sted i sin barn- og ungdom lært, at vi regerede Vestindien med et særligt dansk håndlag, der indebar, at vores slaver havde det bedre end alle andre. Sådan husker jeg den historie: At vi var om end ikke gode, så dog tålelige, fordi vi frigav slaverne tidligere end alle andre.*" (Mouritzen 2015: 1). Her ses det altså, at vi i samfundet lærer at fortælle og erindre nogle forkerte historier om os selv som nation, netop fordi sandheden kan slå skår i selvopfattelsen og den nationale identitet. Faktum er, at især de nordeuropæiske kolonier i det caribiske øhav var særligt brutale overfor deres slaver, og at spanske og portugisiske faktisk slaver kunne frikøbe sig selv efter hårdt arbejde i fire år (Boyer 2010: 22-23, 26, 28). Desuden frigav Danmark ikke slaverne tidligere end andre nationer; vi forbød den transatlantiske overskibning af slaver fra Afrika til Caribien i 1803, fordi det var økonomisk udhungrende og for mange slaver og sømænd døde. Først i 1848 blev slavehandlen forbudt i det danske rige. Alt dette ses der bort fra, der lægges en distance til brutaliteten, fordi det er den *gale historie*, at fortælle. Det er den *forkerte fortid*, der ikke stemmer overens med vores samtid og ikke giver mening i forhold til vores forståelse af nutiden.

Rejsemålsbeskrivelserne påpeger også, hvilken vidunderlig oplevelse det er at tage til øerne. Hvor venlige befolkningen er, hvor glade folk er. Men det er desværre også en skævvridning af virkeligheden på øerne. I turistsæsonen og i turistområderne er der smukt som i et utopisk paradys, men bag facaderne og ifølge udsagn fra befolkningen selv, skal man ikke råbe højt med, at man er dansker eller turist. Man skal holde sig inden døre om aftenen og natten, og undgå bydele, der ligger udenfor turistområderne, da der her er bandeskyderier og narkeopgør (Døygård 1995: 20ff; Mouritzen 2015: 1). Den høje arbejdsløshed og den voksende kriminalitet indgår ikke i fortællingen om den lokale kultur, ej heller hvordan det politiske system på øerne er korrupt (Døygård 1995: 22-24).

Den skamfulde stolthed som lieux de memoire

Der er ikke direkte nogen tegn på en stolthed over nationens kolonier i rejsemålsbeskrivelserne, ellers ville der ikke være et så klart skel mellem fortid og datid. Men som Thisted skriver, er danskerne nu om dage underlagt et narrativ, der har et "[...] skamfyldt syn på Danmarks 'storhedstid'." (Thisted 2008: 12). Der er dog det slående element i ordvalget og dermed diskursen i rejsemålsbeskrivelserne og i flere avisartikler, at øerne også bliver omtalt som *det tabte paradys* og *et paradys tæt forbundet med Danmark*. (Mouritzen 2015: Artikeltitel, side 1; Følbæk & Schousboe 2015: Artikeltitel). Denne diskurs bærer derfor stadig, trods skammen over fortiden, præg af en "[...] nostalgi og melankoli over Danmarks tabte storhed." (Thisted 2008: 10)

Skammen over de danske koloniforhold kommer også til udtryk, når Danmark i rejsemålsbeskrivelserne portrætteres som det første land, der forbød slaveriet. Selv i flere nyere avisartikler fremlægges dette humanitære syn på den danske nation (Jørgensen 2014: 1; Mouritzen 2015: 1). Umiddelbart er det svært at forstå, hvor dette falske billede stammer fra. Danmark var den første kolonimagt, der forbød de økonomisk udhungrende, transatlantiske slavehandlere. Men fordi "*Det ærligt talt svier i nationalfølelsen [...]*" (Leth 2016: 1) at erkende, at Danmark var en stor kolonimagt, er det lettere at fokusere på nationens rolle i udfasningen af slaveriet, hvilket stemmer

bedre overens med den nutidige erindring og narrativet omkring Danmark som en humanitær nation (Jørgensen 2014: 1).

Den kollektive glemselsproces og den medfølgende distancering mellem nutidige og fortidige danskere kan også ses i valg af billedmotiver på rejsebureauets hjemmesider. Farverne er stærke, lækre og fristende. Temaerne stemmer overens med, hvad teksten lover: Afslapning, ferie, paradys og spændende aktiviteter. Enten er der ingen individer med på billederne, hvilket kan være en form for sikkerhedsforanstaltning, for ikke at komme til at træde nogen mennesker over tærne. Ellers er der en klar skelnen mellem brug af hvide personer og farvede personer.

Hos Stjernegaard Rejser indgår både farvede og hvide mennesker og der afbildes både turistaktiviteter og lokalt byliv. Motiverne består af frodige, grønne øer, palmer og sandstrande, smukke bygningsfacader, dykkeraktiviteter og lokalt byliv. Farverne er klare og skarpe og med motivelementerne er de med til at friste med paradys, ferie, afslapning, god stemning og spændende turistaktiviteter. Skelnen mellem lokalbefolkning og turister er mere uklar, men jeg vil mene, at der i hvert fald er to motiver, der afbilder lokale personer. Det ene er nogle glade, farvede gademusikanter, i fuld gang med at performe. Det andet motiv er en smuk, smilende, farvet kvinde i en farvestrålende hat med mange smykker om halsen.

Der er mange historier og kilder at tage fat på, de kan forklare i detaljer, hvordan liv og levned var på øerne, plantagerne og i slaveboligerne. Men alligevel henvises der i rejsemålsbeskrivelserne til de mange fysiske levn, der er efterladt på øerne, og til at de kan skabe en kontakt til fortiden, så man kan mærke historiens vingesus. I stedet for at være en erindring, vi varetager i vores hverdag, husker på og mindes fortidens hændelse, er det nu blevet et fysisk sted, der kan sætte os i kontakt til vores fortid. Pierre Nora kalder denne transformering at gå fra at være et *milieu de memoire* til at være *lieux de memoire* (Nora 1996: 1, 8). I stedet for at det er vores miljø, vores hverdag, vores samfund der gør os i stand til at erindre og mindes hændelserne, er det nu i stedet lokaliteter, hvor der er efterladt en følelse af kontinuitet; stederne kan altså skabe en kontakt mellem nutid og fortid. En erindring, der både tager sit udspring i historieskrivning, men i stor udstrækning også fra fysiske levn fra fortiden. Her er det

lokaliteterne på øerne, der giver en følelse af samhørighed med den fortid, vi føler, er en del af os, men som vi alligevel skammer os over er vores. Dansk Vestindien er blevet danskernes lieu de memoire, fordi der i det danske samfund ikke som sådan er forhold, der vedligeholder erindringen om øerne.

Implikationer ved narrativet

En af de mere fremtrædende implikationer ved den moderne erindringskultur og narrativet omkring Dansk Vestindien er, at danskernes selvforståelse som et humanitært land, bliver holdt kunstigt i live af samfundets repetitive historiefortælling. Det er fortællingerne om, at Danmark var forgænger for andre lande med forbud mod slaveri; at danskerne passede bedre på deres slaver end andre og bragte en form for velstand og økonomisk fremgang til øerne. Med Dansk Vestindien som et lieu de memoire og fortællingen om eks. Peter von Scholten, kan der holdes liv i det bål, der er den humanitære danskers bløde identitet. Det er også helt tydeligt, at de fortællinger, der repeteres, ses med de samme øjne (danske), fokuserer på de samme vinkler (humanitært) og kun skal kunne bidrage til en ting: Danmark skal ses som humanitær stat.

Men med så snæver en kollektiv erindring, så udelades der mange perspektiver. Det er essentielle perspektiver, som ville kunne rykke ved ens selvforståelse og nationsforståelse, men ikke desto mindre er det vigtigt at have dem med, især, hvis man påstår at tilhøre et demokratisk og humanitært samfund. Alle stemmer skal høres og flere perspektiver fra Dansk Vestindien bør indgå i den fremtidige kollektive erindring om kolonitiden. Eksempelvis ses 'General Buddhoe' og 'Black Moses' som heltene (<http://www.virgin-islands-history.org/skaebnehistorier/>), der bragte deres folk gennem og ud af slaveri. Fra slavernes og befolkningens kollektive erindring, kan man udlæse, at Peter von Scholten intet havde at gøre med slavernes frigørelse, der var ingen humanitære danskere eller Danmark. Med en tydelig anerkendelse kan mentaliteten omkring diskursen og narrativet ændres og tabuet omkring vores rolle som kolonimagt ville kunne forandres.

Jeg tror, det er særligt presserende i en tid som denne, at der tages fat på forkerte portrætteringer af Danmark. Der bør komme et stort fokus på en reel fortælling om koloniseringen af Vestindien, men også de andre lande, der har været påvirket af Danmarks ekspansionstrang. Så vidt det er muligt, skal alle aspekter med indover, fordi dette muligvis kan kaste noget lys over vores "humanitære" modtagelse af folk fra andre nationer, der under presserende omstændigheder søger et bedre liv et andet sted. Hvad kan fortællingen om Danmark og danskerne ikke drives til, hvis man med det i baghovedet ser på behandlingen af flygtninge, asylansøgere og indvandrere i dag?

Konklusion

Det er tydeligt, at der er elementer af den pågældende historiske periode, vi får serveret som mindeværdige og at der er elementer, der undlades eller måske endda fordrejes i en erindring således, at man ikke behøver at forholde sig til en ubehagelig fortid. Glemslen lever i bedste velgående og er endda et omdrejningspunkt i erindringsnarrativet om fortidens danske kolonier i Caribien.

Den moderne erindring om Danmarks kolonitid i Caribien bliver til stadighed portrætteret som et vidunderligt ferieparadis med masser af spændende eventyr og dansk kulturhistorie. Det er den forenklede fortælling, der til stadighed giver bedst mening i den danske kollektive selvforståelse. Oftest når der skrives om øerne, er det med de samme ord og i de samme vendinger, hvilket tydeliggør den narrative ramme, som erindringen får lov at leve i. Ud fra en komparativ analyse er det blevet tydeligt, at den kollektive erindring ikke stemmer overens med reelle hændelser og begivenheder i koloniperioden. Der er mange facetter af historierne, som ikke fortælles og genfortælles, hvorfor denne kollektive glemsel kan være et udtryk for, at disse særlige facetter indeholder elementer, der ikke stemmer overens med det danske samfunds selvforståelse; elementerne er kilde til skam. Skammen eksisterer i erindringen, men i form af en glemsel. Dette kan være en lettere måde at håndtere de brutale fortællinger, der også hører med til Danmarks fortid. Dog kan skammen på samme tid blandes sammen med en stadig stolthed over Danmarks storhedstid. Vendinger som 'det tabte

paradis' og de mange referencer til den spændende, danske kolonihistorie eller de historiske levn på øerne hænger sammen med en stolt erindringspraksis. Sammenholdt med skammen skabes en melankolsk erindringspraksis og narrativ. Det er denne skam, der resulterer i en kløft mellem nutidige danskeres selvfortolkning, som anderledes og distanceret fra fortidens danskere og fortidens Danmark. Skammen er så at sige et vigtigt led i den kollektive glemsel.

Dette resultat understøttes af de korte motivanalyser, der er udført ud fra bureauets benyttede billedmateriale. En anden tendens består i en skelnen mellem enten farvede eller hvide mennesker og en forvrængning af sindelaget hos den lokale befolkning.

Den nuværende kollektive erindring er mangefacetteret. Skammen over fortidige hændelser har mundet ud i en fremherskende kollektiv glemsel, der dulmer denne skamfølelse. Den stolte, kollektive erindring findes stadig, men skyldfølelse gør, at man driver en kløft mellem fortiden og nutiden ved at skelne mellem *fortidige* danskere og Danmark samt *os*, *nutidige* og *moderne* danskere, der bebor den moderne og humanitære stat Danmark.

Litteraturliste:

- **Boyer**, William W. 2010: *America's Virgin Islands: A history of human rights and wrongs*, (2 edition) Carolina Academic Press. Durham. North Carolina.
- **Døygård**, Bodil og Heino 1995: *Dansk Vestindien - fra slavekoloni til moderne turistparadis*. Skarv, Høst & Søn. København.
- **Følbæk**, Ann & Katrine Schousboe 2015: "Det tabte paradys". *Nordjyske Stiftstidende*, 25.12.2015. Hentet 27/04/2016, 11.44, <http://apps.infomedia.dk.ep.fjernadgang.kb.dk/Ms3/ShowArticle.aspx?outputFormat=Full&Duid=e56d41dc>
- **Gillis**, John R. 1994: "Memory and Identity: The History of a Relationship". Gillis, John R. (red.): *Commemorations - The Politics of National Identity*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey, s. 3-24.
- **Jørgensen**, Helle (2014): MYTE: Var Danmark det første land, der ophævede slaveriet? videnskab.dk, 13. maj 2014, kl. 10:23. Hentet 17. maj 2016, kl. 10:55. <http://videnskab.dk/kultur-samfund/myte-var-danmark-det-forste-land-der-ophaevede-slaveriet>
- **Leth**, Anne Louise 2016: "Fortiden er ikke glemt på de gamle dansk-vestindiske øer". www.politiken.dk, 3. februar, 09.41. Hentet 27/04/2016, 11.24, <http://politiken.dk/rejser/temarejser/ECE3018421/fortiden-er-ikke-glemt-paa-de-gamle-dansk-vestindiske-oerer/>
- **Lidegaard**, Bo 2015: "Kolonier mig her og kolonier mig der". *Politiken*, 29. marts 2015 kl. 09:32.
- **Mouritzen**, Kristian 2015: "De Vestindiske Øer - det tabte paradys". *Berlingske*. www.b.dk, lørdag den 21. februar 2015, 18:04. Hentet 27/04/2016, 11.15, <http://www.b.dk/node/32463667/print>
- **Nora**, Pierre 1996: "General Introduction: Between Memory and History". Nora, Pierre & Lawrence D. Kritzman (red.): *Realms of Memory - The Construction of the French Past, vol. 1: Conflicts and Divisions*. Columbia University Press, s. 1-20.
- **Thisted**, Kirsten 2008: "Hvor Dannebrog engang har vajet i mer end 200 Aar". Fihl, Esther (red.): *Tranquebar Initiativets Skriftserie*, nr. 2, 2008. Nationalmuseets Tranquebar Initiativ. København, s. 1-51.

Internetsider:

<https://www.fm.dk>

<https://www.kk.dk>

<http://nyheder.tv2.dk>

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog>

<http://www.pulje.dk/vestindien>

<https://www.retsinformation.dk>

<https://www.stjernegaard-rejser.dk/>

<http://www.virgin-islands-history.org>